

демографічного потенціалу місцевості, надмірне антропогенне навантаження, невідповідність вимог економічної життєдіяльності можливостям території, тощо. Регіональна економіка спрямовує свої розробки задля: забезпечення розвитку малого й середнього підприємництва в межах регіону; економічної ефективності господарських комплексів, вигідності й доцільності їх спеціалізації; вдосконалення регіонального управління; подолання відставання у розвитку периферійних територій, та гармонізації розвитку сільської місцевості на основі високоінтенсивного спеціалізованого АПК; підвищення ролі й повноважень місцевих територіальних громад; інноваційного, інвестиційного, інтеграційного характеру формування регіональних господарських зв'язків; переходу до енергозберігаючих, дружніх до людини технологій; підвищення рівня та якості життя населення регіонів та держави; якісне використання геополітичних переваг

території України; створення ефективної економіки та конкурентоздатного прогресивного господарства.

Сучасна регіональна економіка все активніше зосереджується на визначенні специфіки взаємодії регіону та держави, країни та світу, вона є засобом розкриття істини щодо подальшого розвитку, а саме головне, зростання національного господарства. Важливу роль відіграє вивчення наукових і прикладних проблем суспільних та гео економічних сценаріїв розвитку і місця в них України та кожного, окремо взятого регіону. Водночас важливого значення набуває оцінка природних умов і ресурсів, обґрунтування напрямків спеціалізації господарських комплексів адміністративних областей та макрорегіонів, прогнозування розвитку окремих галузей та міжгалузевих комплексів на основі глибокого вивчення умов та факторів виробництва, екологічні аспекти формування економіки регіонів.

Література

1. Варцаба В.І. Верифікації можливостей гармонізації цілей та інтересів учасників соціально-економічного розвитку регіонів / В.І. Варцаба // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – № 8. – С. 743-746. – Режим доступу: <http://global-national.in.ua/issue-8-2015.pdf>.
2. Долішній М. І. Регіональна політика на рубежі ХХ-ХХІ століть: нові пріоритети. – К.: Наук. думка, 2006. – 512 с.
3. Ішук С.І. Регіональна економіка: Теорія. Методи. Практика: підручник / С.І. Ішук, О.В.Гладкий; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. – К.: Знання, 2013. – 447 с.
4. Мартусенко І.В., Погрішук Б.В. Регіональна економіка: Підручник / І.В. Мартусенко, Б.В. Погрішук. – Тернопіль: Крок, 2015. – 650 с.

УДК 338(075.8)

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Козловський В.О. – к.е.н., доцент

Вінницький національний технічний університет, ВННІЕ THEU

Результати реформування економіки України показують, що однією із актуальних проблем залишається проблема розвитку підприємництва. Досвід передових країн світу свідчить, що країни, де бізнес був поставлений на користь суспільству, спромоглися добитися значних успіхів в розвитку виробництва, підвищенні добробуту населення. В Україні ж відслідковується протилежна тенденція: за останні 25 років економіка України не тільки не досягла рівня 1990 року (за розрахунками – рівень ВВП відносно 1990

року складає 0,57), а навпаки, втратила значну частину свого економічного потенціалу та конкурентоспроможність багатьох видів продукції.

Для того, щоб підприємництво слугувало інтересам суспільства, в країні потрібно створити певні передумови, однією з яких є створення так званого ефективного власника, який зміг би ефективно вести господарську діяльність. Разом з тим, створення в Україні ефективного власника-підприємця відбувається досить повільно. І на це певні є об'єктивні причини.

По-перше, якщо в багатьох країнах світу становлення суб'єктів підприємництва відбувалось еволюційно, то в Україні це потрібно зробити швидко, за короткий проміжок часу. Зрозуміло, що на цьому шляху були прорахунки, невдачі, невдалі рішення тощо.

По-друге, у свідомості більшості населення залишилось, що єдиним суб'єктом бізнесу у нас була держава. Саме вона визначала, що і як робити, скільки і яку виготовляти продукцію, куди її відвантажувати, з ким укласти договори, яку призначати ціну за продукцію тощо. Всі підприємства та громадяни країни були об'єктами, які повинні були ретельно виконувати все те, що наказувала їм держава.

Практично, за 25 років існування незалежної української держави так і не вдалося (за деяким винятком) створити ефективного власника, який був би здатним розвивати підприємство, підвищувати ефективність виробництва, чесно і своєчасно сплачувати всі податки, створювати нові, інноваційні зразки техніки та прогресивні технології у промислових масштабах, виплачувати працівникам пристойну легальну заробітну плату тощо. Серед вчених та практиків все ще переважає думка, що створити ефективного власника повинна саме держава, тобто, держава повинна організувати відкриті конкурси на проведення приватизації, розробляти відповідні приватизаційні умови, які б дозволили, на думку, чиновників, провести «правильну приватизацію» тощо.

Дійсно, такий підхід до пошуку ефективного власника переважав на початку ХХ ст. Відомий англійський економіст, представник кембриджської школи, учень Альфреда Маршалла Артур Пігу (1877-1959 рр.) обгрунтовано довів, що у випадку неефективного використання власності або наявності негативної дії зовнішніх чинників на цю власність вплив держави просто необхідний.

Але пізніше, у 1960 році американський економіст Рональд Коуз (1910-2013 рр.) прийшов до діаметрально протилежного висновку, який отримав назву теореми Коуза. Ця теорема зробила її автора великим економістом, лауреатом Нобелівської премії з економіки.

Сутність теореми Коуза дуже проста: якщо власність (в умовах обмежених ресурсів) використовується неефективно або на неї діють певні негативні зовнішні чинники, то вплив у цьому випадку держави не є обов'язковим. Власність сама буде переходити до рук більш ефективного власника або до того, хто більше цінує цей ресурс (зрозуміло, за певну плату, про що сторони домовляються), але при наявності двох необхідних умов: по-перше, трансакційні витрати, тобто витрати на взаємодію між людьми повинні дорівнювати нулю; і по-друге, власність повинна бути надійно захищена з боку держави, тобто права власності повинні бути чітко визначені і дотримані.

Іншими словами, неефективний власник ні за яких умов не зможе отримати ніяких додаткових привілеїв (зі сплати податків, отриманні пільг, державної допомоги (з бюджету), з виграшу тендерів тощо), не зможе захопити чужу власність, яка йому сподобалася, а також не зможе підкупити ні правоохоронні органи, ні органи державної чи місцевої влади тощо з метою отримання певних привілеїв, які б дали йому змогу і в подальшому працювати неефективно.

І тоді у такого неефективного власника залишаться два напрями дій: або перебудувати свою діяльність, знайти ефективний менеджмент, технічно переозброїти виробництво, виготовляти високоякісну інноваційну продукцію тощо, або продати свою власність іншій особі, яка цінує цю власність більше, яка буде здатна організувати ефективне виробництво, сплачувати всі податки, успішно конкурувати на ринку з іншими підприємцями тощо, тобто ефективно використовувати такі важливі ресурси як землю, надрі, цілісні виробничі комплекси, основні засоби, інтелектуальний потенціал тощо.

Тобто, врешті-решт для економіки країни не важливо, хто володіє правом власності на той чи інший ресурс (наприклад, на землю, виробничі комплекси тощо). Важливо те, що право власності на ресурс практично без участі держави може при потребі переходити до того, хто більше цінує цей ресурс і хто може забезпечити більш ефективно використання цього ресурсу.

На жаль, оскільки у нас в країні існують величезні трансакційні витрати, тому у нас власність часто належить неефективним власникам, які лобіюють власні інтереси, намагаючись отримати різні пільги, дотації з бюджету тощо. Тому у нас тривалий період часу функціонує неефективна економіка, яка спричинила падіння національного виробництва у величезних обсягах. Більш того, діяльність таких неефективних власників дуже часто супроводжується суттєвою корупційною складовою.

Не випадково, надання Україні життєво важливої фінансової допомоги від міжнародних агенцій постійно супроводжується вимогами подолання корупції на всіх рівнях державної влади.

Окрім цього, для налагодження цивілізованого бізнесу потрібно мати багато законів, які б регулювали різні сторони його розвитку. Щоб написати такі закони, також потрібен час. При цьому потрібно враховувати, що закони, які регулюють розвиток підприємництва в багатьох розвинутих країнах світу, для України часто не підходять, оскільки віддзеркалюють

правові відносини різних етапів розвитку бізнесу та підприємництва.

Однією із умов формування в країні цивілізованого бізнесу є створення сучасної інфраструктури бізнесу [1], тобто системи інституцій, які б організовували, регулювали і контролювали бізнес, сприяли його розвитку. Разом з тим, деякі інституції працюють в Україні в даний час дуже нестабільно, що не сприяє розвитку підприємництва.

Особливо небезпечна ситуація склалася з курсом національної валюти. Стабільність національної валюти – першочергова задача будь-якої країни. Без цього забезпечити розвиток бізнесу просто неможливо. Якщо 2 вересня 1996 року курс гривні був визначений як $1\$ = 1,76$ грн, то на квітень 2016 року цей курс склав $1\$ = 26$ грн, тобто девальвація гривні становила майже 15 разів. Це є суттєвою перешкодою для розвитку в Україні цивілізованого бізнесу.

Таким чином, можна стверджувати, що задача розвитку в Україні цивілізованого бізнесу ще далеко не розв'язана і потребує значних зусиль з боку держави і суспільства.

Література

1. Шиян А. А. Управління формуванням ефективних економічних інститутів для України / А. А. Шиян, Л. О. Нікіфорова // Монографія. – Вінниця : ВНТУ, 2011. – 300 с.

УДК 338.439

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Бойківська Г. М. – к.е.н., доцент

Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ

У зв'язку з глибокими системними перетвореннями ринкових форм і інструментів у систему економічних відносин змінилися й самі підходи щодо визначення сутності ряду базових категорій, які представляють процес відтворення суспільних продуктивних сил. Це стосується насамперед таких категорій як «результативність» та «ефективність» виробничо-господарської діяльності, оскільки з трансформацією командно-адміністративної моделі господарювання в ринкову відбулися зміни не лише макроекономічних умов суспільного відтворення, але й ряду чинників відтворювального процесу.

Значимість категорії ефективності зумовлена багатогранністю індивідуальних й суспільних потреб та обмеженістю наявних ресурсів, необхідністю наукового обґрунтування вирішення проблеми максимального задоволення багатопланових потреб суспільства за умови раціонального використання виробничих ресурсів [1]. Ця проблема була і є актуальною в різні часи і для будь-яких економічних систем. В найбільш загальному вигляді ефективність проявляється через співвідношення між результатом, що отримано в процесі виробництва, і затратами праці і засобів, які пов'язані з їх досягненням. Вона являє собою комплексну, узагальнюючу економічну